

Allesomvattende onzekerheid

Een nieuwe benadering voor onderwijs, zorg, welzijn, bedrijfsleven en politiek.

Collegereeks maart - december 2017

Met drs. Huib Wursten en anderen.

Mentale beelden als instrument voor culturele diagnose, begrip en inzicht op basis van theorie en methodiek Hofstede en Wursten.

- Wat betekenen Brexit, de verkiezing van Trump en de opkomst van Wilders en Le Pen voor onze toekomst;
- Immigratie en rechtsstaat. De spanning tussen gegroeide symbolen, rituelen en globalisering;
- Populisme/nationalisme. Polarisation of tolerantie;
- Verzet tegen de politieke en journalistieke elite;
- Wat betekent dit voor onze dagelijkse praktijk?

Implicaties

Onderwijs

De 'afreken-cultuur' en mogelijke alternatieven.

Implicaties

Zorg & Welzijn

Hoe krijgt het veld weer grip op de ontwikkelingen?
Wat is de rol van de overheid?

Implicaties

Politiek

Wat maakt Europa zo moeizaam; en hoezo geen mondiale rol voor Europa?

Implicaties

Bedrijfsleven

Leiderschap en polarisatie. Veranderingsmanagement vanuit cultureel perspectief. 'Ken uzelve'.

De UvA Kring Andragologie en ITIM International presenteren 10 colleges:

- 2 maart: 'Mentale beelden'. Wat zijn dit, wat kun je ermee?
- 30 maart: Het gevoel van onbehagen.
- 20 april: Ik zal je mores leren! Internationalisering en natiestaat.
- 18 mei: Onbehagen, democratie en verzet tegen de 'elite'.
- 22 juni: Economie: Waarom zijn we nooit tevreden?
- 7 september: Toekomst EU? Centralisatie of juist iets anders?
- 5 oktober: 'Afrekenen' in cultureel perspectief.
- 9 november: Gelijke kansen in de sport: 'Level playing field'?
- 23 november: 'Clash of religions' of 'Clash of clans'?
- 7 december: Empathie, Boosheid en Terrorisme.

Thema

Als gevolg van de globalisering hebben veel mensen het gevoel de regie over hun eigen leven te zijn kwijt geraakt. Er is wereldwijd eendiepgaand gevoel van onlust, onveiligheid en onzekerheid ontstaan. Dit leidt tot onverwachte, verwarrende en misschien wel verontrustende ontwikkelingen: referenda, vergaande polarisatie, Brexit, verkiezing van Trump, racistische reacties. De vraag is of deze wereldwijde trends dezelfde oplossingen vragen in de verschillende landen.

Op basis van de door Geert Hofstede c.s. ontdekte 'waarden dimensies' ontwikkelde Huib Wursten 'mentale beelden'. Geert Hofstede is een Nederlandse onderzoeker die door zijn empirisch gevonden waarden- dimensies grote bekendheid geniet. Hij heeft cultureel bepaalde basiswaarden 'ontdekt' die als graadmeter dienen voor culturele verschillen. De dimensies die hij op grond daarvan heeft ontwikkeld, kunnen helpen bij het overbruggen van verschillen bij internationale samenwerking.

Deze waarden-dimensies gaan bijvoorbeeld over gradaties in 'het accepteren versus verwerpen van hiërarchie', 'het tolereren versus vermijden van onzekerheid' en 'individualisme versus collectivisme'. De mentale beelden van Wursten worden gevormd door combinaties van de Hofstede-dimensies. Er zijn in de wereld zes verschillende combinaties gevonden. Deze combinaties leiden tot zes verschillende 'beelden' in het hoofd van mensen waarmee zij de wereld, de maatschappij en organisaties, waarnemen en ervaren.

In een samenwerking tussen Itim International, de Universiteit van Amsterdam, de Hogeschool van Amsterdam en de Kring Andragologie, worden tien bijeenkomsten georganiseerd waarin de mentale beelden op inzichtelijke wijze worden toegepast op actuele maatschappelijke vraagstukken.

Op interactieve wijze zal worden onderzocht hoe deze benadering kunnen worden toegepast en benut in verschillende 'werkvelden' (politiek, openbaar bestuur, bedrijfsleven, onderwijs, zorg en welzijnswerk).

De inhoud per bijeenkomst volgt na de praktische informatie.

Praktische informatie

Data: 02 en 30 maart, 20 april, 18 mei, 22 juni, 07 september, 05 oktober, 09 en 23 november, 07 december 2017.

Tijd: donderdagmiddag van 14.00 - 17.00 uur.

Locatie: Universiteit van Amsterdam, Roeterseilandcampus (REC), Roetersstraat 11, 1018 WB Amsterdam.

Let op! Zaal RECE0.08 op 2/3, 30/3, 22/6
Zaal RECJK1.23 op 20/4 en 18/5.
Periode september - december 2017 volgt in de loop van het jaar.

Studiebelasting: inclusief van de bijeenkomst: een dag per maand.

Docenten: Huib Wursten, hoofddocent, met daarnaast Carel Jacobs, Tom Fadrhonc, Martin Sommer, Wim Koevermans, Paul Oomen, Michiel Tolman en anderen.

Kosten: De gehele reeks van tien bijeenkomsten: € 1000.
Drie bijeenkomsten: € 450. Elke volgende bijeenkomst € 150.
Losse bijeenkomst: € 175.

Korting: * AUV-leden 10%.
* Er zijn enkele gereduceerde plaatsen voor leden van studieverenigingen.

Organisatie

Dit is een samenwerkingsproject tussen Itim International, de Universiteit van Amsterdam, de Hogeschool van Amsterdam en de Kring Andragologie van de Universiteit van Amsterdam.

Voor meer inhoudelijke informatie: Huib Wursten: huib.wursten@itim.org

Stuur voor organisatorische informatie graag een mail aan het opleidingssecretariaat: andragologie@uva.nl

Inschrijven

Inschrijven kan via de [website Kring Andragologie van de Universiteit van Amsterdam](#) of bij de [Kringwebsite](#) met [deze link](#)

Spoedig na uw inschrijving zenden wij u een bevestiging en de verplichte en aanbevolen literatuur voor de eerste bijeenkomst en vervolgens telkens 14 dagen voor de volgende bijeenkomst.

Betaling uitsluitend vooraf (minimaal 2 weken voor aanvang) op rekeningnummer NL 47 INGB 0005 683 762 van Kring Andragologie o.v.v. 'Mentale beelden 2017' en uw naam. U bent pas na ontvangst van uw betaling definitief ingeschreven voor de collegereeks. Mocht u onverhoopt verhinderd zijn dan kunt u uw betaling tot 14 dagen voor de start terugontvangen. Daarna is restitutie niet mogelijk. U kunt wel een vervanger sturen.

De bijeenkomsten

1. 02 maart Mentale Beelden, wat zijn dit, wat kun je er mee?

In deze eerste bijeenkomst worden de zes ontwikkelde culturele dimensies van Hofstede en de mentale beelden van Wursten uiteengezet en toegelicht. Het is de inleidende bijeenkomst met de 'Rode Draad' voor de gehele reeks. Deelnemers die minder goed bekend zijn met het gedachtegoed van Hofstede of zich nog niet hebben verdiept in 'crosscultural management en communicatie', wordt aangeraden in ieder geval bij dit eerste college aanwezig te zijn.

2. 30 maart Het gevoel van onbehagen.

De twee grote verlangens van onze tijd lijken te zijn:

- de wereld weer simpel en overzichtelijk maken en,
- de behoefte aan zelfbeschikking.

De 'alles omvattende onzekerheid' in de westerse samenlevingen leidt tot onbehagen.

In 'Netwerklanten' zoals Nederland en Denemarken laat dit een vreemde contradictie zien. Beide landen behoren tot de tien gelukkigste landen ter wereld. Tegelijkertijd bestaat er veel onlust en onrust.

Hoe zal zich dat vertalen in de toekomst? En hoe speelt dit in andere landen? Welk verband valt te leggen met de mentale beelden? En wat kunnen wij ermee in deze internationale wereld?

3. 20 april Ik zal je mores leren! Internationalisering en natiestaat.

Het belang van 'zeden' mag niet onderschat worden. Ze gaan vooraf aan wetten, zijn ongeschreven en daarom moeilijk grijpbaar. Maar niet minder belangrijk. Zeden zijn ingebed in het verleden en hebben een sterke morele dimensie: zo doen wij de dingen hier.

Martin Sommer: "De wrevel over bijvoorbeeld de immigratie heeft zoals soms wordt gesteld, met fascisme niets van doen. In de geschiedenis hebben Britten, Fransen, Duitsers, Italianen en Nederlanders hun samenleving verschillend ingericht. En ze willen dat zo houden."

De mentale beelden zijn behulpzaam voor een beter begrip van de huidige ontwikkelingen en reacties in de verschillende landen. Met deze inzichten kunnen wij in de praktijk van ons dagelijks handelen in bijvoorbeeld de klas, als beleidsontwikkelaar, professional, bestuurder en politicus ons voordeel doen. Het geeft handvatten voor diagnose in werksituaties, plaatselijk en internationaal.

4. 18 mei Onbehagen, democratie en verzet tegen de 'elite'.

Veel economen stellen dat de westerse, met kapitalisme gecombineerde democratie, zelfs in objectieve termen het beste systeem is. Alleen democratie en rechtsstaat kunnen op lange termijn economische en persoonlijke vrijheid verzekeren.

De wijze waarop democratieën vorm krijgen, verschilt per land en wordt 'gestuurd' door de eigen cultureel gevormde waarden. De westerse democratieën komen aantoonbaar onder druk te staan. The Economist (2016): "Kiezers vertonen zorgwekkende gradaties van woede, teleurstelling, verlies van betrokkenheid. De traditionele partijen en politici worstelen met een antwoord hierop".

In dit college verschaffen de mentale beelden inzicht in hoe hiermee om te gaan en hoe de druk te verleggen, om te buigen. Uitgewerkt zal worden wat dit betekent voor de 4 C's die de Nederlandse politiek en bureaucratie kenmerken: Consensus, Coalitiepolitiek, Collegiaal bestuur en Coöptatie?

Hoe kan toepassing van de mentale beelden bruikbaar zijn bij het doorbreken van 'doorgeslagen polarisatie'?

5. 22 juni Waarom zijn wij nooit tevreden?

Nederland doet het goed. De Economische berichten tonen positieve cijfers. Het BBP stijgt, er zijn meer bestedingen, de werkgelegenheid groeit, er zijn minder CO2 emissies.

Ook andere positieve berichten: In de rangorde van de meest competitieve landen stijgt Nederland naar de derde plaats. Nederland blijft nummer één in de ranglijst van de jaarlijkse Euro Health Consumer Index. Nederland behoort bij de tien gelukkigste landen van de wereld. Het SCP bericht keer op keer dat het vertrouwen in de politiek en de democratische instituties internationaal gezien hier hoog is.

Deze juichberichten komen echter niet overeen met het subjectieve gevoel zoals dat in de media wordt weergegeven. De 'proteststem' hangt in de peilingen als een schrikbeeld boven de markt, zowel in Duitsland als ook in Nederland. Er is dringend behoefte aan een politiek/maatschappelijke discussie over de gevolgen van de neo-liberale economie en de invloed op de samenleving.

In het vijfde college wordt toegelicht op 'welke manier de mentale beelden van bevolkingsgroepen bepalend zijn voor deze ontevredenheid atmosfeer' in ons land. En wat dat betekent voor ons denken over de toekomst. Tevens wordt aandacht besteed aan de maatschappelijke en politieke consequenties van het "doe maar gewoon, dan doe je gek genoeg" denken en aan de kracht of zwakte daarvan voor de dagelijkse praktijk.

6. 07 september Toekomst van EU. Federalisme, centralisme of juist de grenscontroles terug?

Na de zomer begint dit college met een inleidend deel, een capita selecta van de theorie van Hofstede en Huib Wursten, de rode draad over culturele verschillen en mentale beelden.

Daarna worden actuele ontwikkelingen in de EU, Europese Munt Unie, het federalisme/centralisatie-debat en uittredingswensen en werkelijkheden (Brexit) gezien. Politici zowel landelijk als in EU verband worstelen met toenemende frustratie en onzekerheid van de bevolking. Een deel van de kritiek betreft de toplaag van politici, vaak in één adem genoemd met bankdirecties, captains of industry en academici, aangeduid als 'de elite'.

Binnen de Europese Unie komen vijf van de zes mentale beelden voor, met een bijbehorende diversiteit aan waarden/zeden. Deze mentale beelden zijn van invloed op de participatie, de wensen, ervaringen en wijze van kijken en interpretatie van de verschillende bevolkingsgroepen in de 28 lidstaten en bepalen zodoende het beleidsdenken en de besluitvorming in een land.

Wat betekenen de mentale beelden voor denken over de inrichting van Europa en haar besluitvormingsprocessen? Wat betekent het voor de EU, haar opbouw vanuit het subsidiariteits-beginsel en de doelstelling van vrij verkeer van personen, goederen en geld en daar produceren waar het het goedkoopst is? Kun je wel stellen dat er 'een beste manier' is?

07. 05 oktober 'Afrekenen' in cultureel perspectief.

Bij de inrichting van onze Nederlandse samenleving en het onderwijs in het bijzonder, worden 'outputsturing en resultaatverantwoordelijkheid' (meten is weten), steeds meer dominant.

Waar komt de grote behoefte aan 'afrekencultuur' eigenlijk vandaan? Kunnen wij de culturele achtergrond hiervan detecteren en welke invloed heeft dit op bijvoorbeeld het onderwijs?

Is het gevaar van louter outputsturing op targets niet dat bredere maatschappelijke onderwerpen onvoldoende aan bod komen? En ook dat de menselijke ervaring buiten beeld blijft? Welke gevolgen heeft deze trend voor bedrijfsmodellen en wat is er gebeurd met de meer Rijnlandse benaderingen als het Gilde model?

Vanuit een intercultureel perspectief wordt deze 'afreken cultuur' geanalyseerd. Onderzocht wordt hoe in Nederland een balans kan worden gevonden tussen de componenten verantwoording afleggen en ruimte voor menselijke ervaring en professionaliteit.

8. 09 november Gelijke kansen in de sport: 'Level playing field'?

Vergelijkbare culturen leiden niet altijd tot dezelfde uitkomsten zoals bijvoorbeeld blijkt uit de verschillende richtingen die de VS en Canada zijn ingeslagen.

Ook in de sport blijken vergelijkbare mentale beelden in de praktijk tot verschillende keuzes te kunnen leiden. In het Angelsaksische denken neemt het idee van het 'level playing field' een belangrijke plaats in.

Uitgangspunt is een eerlijke, continue competitie en een afkeer van monopolies. Een te grote machtspositie voor een beperkt aantal clubs moet worden voorkomen.

Britse situatie met een aantal schatrijke clubs heeft een ontwrichtende invloed op het internationale voetbal waarbij een beperkt aantal landen de dienst uitmaakt. Hierdoor wordt de aantrekkelijkheid voor het publiek minder en daarmee komt het bestaansrecht van minder rijke clubs onder druk. Vergelijkbare discussies spelen zich af rond het Nederlandse schaatsen.

Interessant is het om door middel van de mentale beelden na te gaan wat wij kunnen leren van de level playing field ideologie. Zijn er parallellen te trekken met de actuele discussie over de vrijhandels accoorden als TTIP en het recht van minder sterke landen hun eigen economie te versterken.

Welke dilemma's kunnen wij formuleren vanuit de kennis van de cultuurverschillen. Zijn wij in staat hier (evt. voorlopige) conclusies uit te trekken? Zijn er strategieën uit af te leiden?

9. 23 november 'Clash of religions' of 'Clash of clans'?

Terrorisme en de grote conflicten in de wereld: zijn deze conflicten religieus van aard of zijn het in wezen culturele waarde-conflicten? Onderzoek naar 'moraliteit' leidt tot de conclusie dat waarden en opvattingen over moraliteit niet homogeen zijn met religieuze systemen. Het is eerder de landencultuur die de waarden vormt. Mensen met verschillende religies in een en hetzelfde land staan dicht bij elkaar in hun waarden dan mensen van dezelfde religieuze groep in verschillende natiestaten.

Wat kan deze benadering toevoegen aan onze inzichten over de hedendaagse conflicten en oorlogen? En op welke manier kunnen wij er gebruik van maken bij dilemma's rond Nederlandse of West Europese maatschappelijke vraagstukken? Kunnen wij met mentale beelden nieuwe inzichten voor vluchtelingenbeleid formuleren?

10. 07 december Empathie, Boosheid en Terrorisme.

In dit college doen wij onderzoek naar de achtergrond van terroristische daden door niet westerse immigranten in westelijke landen.

Met behulp van de mentale beelden onderzoeken wij termen als 'westers' en 'niet-westers' en inclusie- en exclusiemechanismen en strategieën. Een basis in de mentale beelden vormt de culturele definitie van de termen 'westers' en 'niet-westers'. Met gebruik van de begrippen inclusie/exclusie wordt nagegaan wat redenen voor (zelf)exclusie kunnen zijn. Het denken achter extremisme en de opstap naar terrorisme zullen worden behandeld. Het begrip empathie als algemeen menselijke eigenschap zal worden besproken en de mechanismen waardoor empathie kan worden uitgeschakeld.

Wat kunnen wij in onze dagelijkse praktijk waarnemen? Wat kunnen wij als beleid ontwikkelen? Wij willen onderzoeken welke suggesties of beleidsadviezen geformuleerd kunnen worden.

